

IZABRANI SPISI DON FRANE BULIĆA

Frane Bulić: *Izabrani spisi, Književni krug, Split, 1984.*

Dragi Džimbeg

Tijekom 1984, u povodu 50. obljetnice smrti don Frane Bulića, uz svečane akademije, komemoracije i znanstvene skupove u čast ovog našeg zaslužnog arheologa i uglednog svećenika, izašle su i tri knjige, koje su sa svoje strane pridonijele trajnoj prezentaciji i afirmaciji Bulića i njegova djela. To su don Franini *Izabrani spisi* (Književni krug), *Korespondencija — Correspondance Frane Bulić-Hippolyte Delehaye* (Crkva u svijetu) i *Don Frane Bulić. Katalog izložbe* (Arheološki muzej u Splitu). Ovdje ćemo ukratko predstaviti *Izabrane spise*. Priredio ih je prof. dr. Nenad Cambi, izdao Splitski književni krug. Tako se ova važna kulturna ustanova pridružila općoj proslavi don Frane i u skladu sa svojim programom rada prezentirala don Franu i njegovo djelo kroz njegovu pisanu riječ.

Izdanje je stručno uređeno i tehnički skladno opremljeno. Opsežno je. Obuhvaća 650 stranica pisanog teksta s nekoliko ilustracija i 30-tak stranica likovnih priloga, slika važnih arheoloških i kulturnih spomenika na slikovnom papiru. Predstavljeni su tako, uz don Franine rasprave i stručna izlaganja, i značajniji izlošci koje je on otkrio ili se s njima posebno zanimao, kao i likovne rekonstrukcije i tlocrti nekih objekata na kojima je radio ili ih sam otkrio.

U ovom su izdanju uvrštene — kao predgovor i pogovor — dvije Cambijeve studije o Buliću i njegovu djelu, s kratkim ocjenama u Pogovoru o don Franinim tezama i arheološko-povijesnim interpretacijama. Jedna i druga zaslužuju posebnu pažnju kad je riječ o informativnom i kritičkom prezentiranju i vrednovanju Bulića kao znanstvenika, arheologa i povjesnika. Daju, kako ćemo još vidjeti, stručnu ocjenu Bulićevih pothvata i uspjeha s današnjeg stajališta.

Izabrani spisi su, kao što i sam naslov upućuje, izbor iz golemog don Franina djela. Kao i svaki izbor, tako i ovaj osvjetljuje svoga autora, ali nipošto ne iscrpljuje i ne prezentira čitavo njegovo djelo. Ipak, očito, priređivač je uspio naći ključ koji mu je pomogao da dovoljno snažno zahvati u Bulićeve radove i metodu te da primjereno predoči glavninu autorovih preokupacija i način razmišljanja i rada. *Izabrani spisi* približuju Bulića suvremenom čitatelju i omogućuju mu sintetičan uvid u stručna izlaganja i složene interpretacije arheoloških podataka i povijesnih fakata.

U izbor je uvršteno 27 Bulićevih rasprava, većeg ili manjeg opsega, pisanih u različitim razdobljima autorova života, na hrvatskom i talijanskom jeziku. Talijanski su tekstovi opravdano tiskani samo u hrvatskom prijevodu. Jer, don Frane ih je pisao talijanski samo zato da bi bili dostupni širim znanstvenim krugovima. Danas su, eto, zahvaljujući ovom izdanju, pristupačni i našoj široj javnosti.

Prema ocjeni prof. Cambija, uvršteni radovi osvjetljavaju 10 znanstvenih područja s kojima se Bulić bavio: metodologiju arheološke znanosti, topografiju, povijest, hagiografiju i crkvenu povijest, antičku arheologiju, epigrafiju, numizmatiku, starokršćansku arheologiju, ranosrednjovjekovnu arheologiju i zaštitu spomenika kulture. Izbor je morao ostati izbor: nije moglo sve ući i predstaviti čitava don Franu; ali ono što je ušlo dovoljno jasno ilustrira njegov rad i znanstvenu metodologiju.

Među uvrštenim radovima na prvom mjestu stoji Bulićevo predavanje prilikom promocije u počasnog doktora filozofije na Zagrebačkom sveučilištu o *metodama i ciljevima arheologije*. Sam naslov otkriva važnost priloga. U nje-

mu je počasni doktor Zagrebačkog sveučilišta izložio znanstvena načela i humane ciljeve arheološke znanosti, važnost arheologije za povijest i kulturu jednog naroda. Na diletantsku primjedbu: »iz kamena ništa nego kamen« — Bulić je znanstveno i logično odgovorio: »iz kamena povijest, i naša hrvatska povijest«! (str. 67).

Sljede prilozi iz starije povijesti i klasične arheologije: o Dioklecijanu, o godini razorenja Salone, o kršćanskim mučenicima, Venaciju, Kaju, itd. Miješaju se i isprepliću studije o Dioklecijanovoj palači, mramornim sarkofazima, kipovima rimskih božanstava, o različitim starokršćanskim i starohrvatskim natpisima i nakitima, o lokalitetima i kulturno-povijesnim spomenicima, itd.

Bulićeve su rasprave odreda interdisciplinarne. Zadiru u složena arheološko-historijska i sakralno-kulturološka područja. Buliću je sve važno, indikativno. On izvlači podatke i zaključke iz epigrafskih, numizmatičkih, toponimijskih i općih društvenih odrednica i naznaka. Raspolaze brojnim podacima i istodobno se vješto koristi slutnjom znanstvenika koji iz nekoliko detalja stvara jasan pogled i sintezu. Postavke su mu i interpretacije redovito čvrste, znanstveno utemeljene ili vizionarski snažne. Na njima gradi i pretpostavke, u slučaju nedostatka dokaza. Vrijeme je — nova otkrića i svestraniji pristupi — kritički pristupilo i don Frani. Neke su mu se teze doista potvrdile, druge su doživjele stanovite izmjene ili su sasvim odbačene. Neke su opet bivale zapostavljene da bi ponovno, zahvaljujući »sretnom mašklinu«, bile potvrđene. Tako npr. pretpostavka o židovskoj općini i groblju u staroj Saloni.

Naravno, povijesne su sinteze i usporedna kritika išle dalje od Bulićeva razdoblja. Stoga je razumljivo da su neki don Franini rezultati i interpretacije doživjeli svoje ispravke. »Međutim«, piše Cambi, »unatoč akribičnosti i autoritetu kritičara, među kojima je bilo mnogih i vrlo istaknutih istraživača i izvan naše zemlje, Bulićeva je osnovna misao i teza zahvaljujući njegovu vrlo istančanom instinktu i analitičnosti ipak ponovno isplivala na površinu i vraćala u život njegove postavke« (str. 632).

Književni krug je — zaključimo — predstavio autentičnog Bulića u njegovoj riječi i stilu, s njegovim tekstovima. A priređivač je u svojim spomenutim radnjama iscrpno informirao o don Franinu djelu i životu te kritično ocjenio Bulićev doprinos arheološkoj znanosti, njegove postavke i metodologiju rada. U uvodnom prilogu (str. 7—52) prof. Cambi zahvaća u cjelokupno don Franino djelo. U 11 odjeljaka izlaže ukratko i kritički sumira Bulićev razvojni put, angažman i znanstvene uspjehe. Čitatelj se u zgusnutom iskazu susreće s don Franom arheologom i kulturnim djelatnikom, humanistom i svećenikom, istraživačem, sakupljačem i konzervatorom arheoloških spomenika, organizatorom i piscem, interpretatorom vlastitih otkrića, epigrafičarom, muzeologom, bibliofilom, promicateljem znanstvenih metoda i neumornim poslenikom u istraživanju klasične, starokršćanske i srednjovjekovne hrvatske povijesne stvarnosti i kulture. Autor se vješto dotiče i drugih aspekata don Franina angažmana i rada: njegova rodoljublja i društveno-političkih, odnosno humanih i duhovnih opredjeljenja. U Pogovoru se (str. 629—642), kako smo napomenuli, kritički osvrće na Bulićeve teze i stručna izlaganja, u prvom redu na ona koja se nalaze u uvrštenim raspravama u ovom izdanju.

Vjerujemo da će *Izabrani spisi* ostati trajnim svjedočanstvom i reprezentativnim izborom. Pridonijet će uprisutnjenju Bulića i njegova djela u ovom času i budućem vremenu. Na svoj način osvjetljuju i potvrđuju razložitost proslava i simpozija koje smo povodom 50. obljetnice don Franine smrti pripremili i održali u čast ovog našeg zaslužnog znanstvenika, kulturnog radnika i uzorna svećenika.